

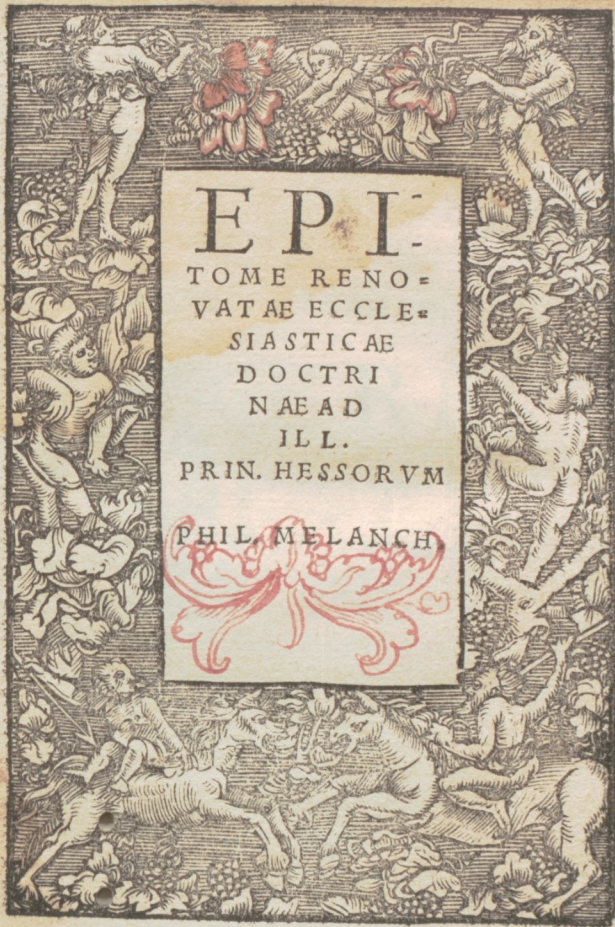

I.

Theologia.

323.

- 1 Erasmi paraclesis
- 2 Melancthon epitome
ecclesiastica doctrina
- 3 ————— loci com-
munes.
- 4 Erasmi Spongia
- 5 Hutteni expositio
cum Erasmo

EPI

TOME RENOVATAE ECCLESIASTICAE
DOCTRINAE AD
ILL. PRIN. HESSORVM

PHIL. MELANCH

№ 6562 *

EPITO:

ME RENOVATAE
ECCLESIASTI-
CAE DOCTRI-
NAE.

PHILIP. MELANCH.

ERE-

LIGIONE SEV E-
uangelio, semper uarie
iudicatum est, ut testatur
Paulus, cum queritur Lu-
deis esse scandalo, Gre-
cis uideri stultitiam. De-

inde in his, qui religionem amplecti uidentur, *Tiron 7.*
sunt qui uentris commodis ducuntur. Nam bo-
na pars Episcoporum ac principum patrocina-
tur Pontifici, priuati commodi causa, multos ex
plebe uidemus Luthero fauere tanquam liberta-
tis auctori, peruersos morum ueterum. Professores
quosdam ambitio, aut spes questus inuitat ad
docendum nouae doctrinae genus, quo se ad uul-

A ij *gus*

EPITOME RENOVANDAE

*primaria ve
de ut roudul
vni p bismum
ofiq p dicit
mat 9 lu: 10*

gus uenditent, paucos incitat ad doctrinam ope-
rum tuendam hys ocrisis, Longe paucissimi metu
diuini iudicij, tu cognoscere religionis dogma-
ta, tum sequi student in inslituenda uita.

mat 21

Porro, cum nullo peccato perinde offenda-
tur Christus atque Euangelij contumelia, cauen-
dum est ne quid in negotio Lutherano (ut uo-
cant) statuatis quod officiat Euangelij glorie.
Notum est quid interminetur Christus blasphe-
mis, cum inquit, Qui ceciderit super lapidem
hunc, confringetur, super quem uero ceciderit
is, conteretur. Debet autem in talibus negocijs
scriptura consuli, quemadmodum preceptum
est Esaiæ quarto, Ad legem & ad testimonium.
Fere deprauatos mores maiorum, male intelle-
cta patrum scripta, & fallax rationis iudiciũ,
ad hanc controuersiam iudicandam afferunt.
Paulus uero ad scripturam nos reuocat, cum
ait scripturam diuinitus esse inspiratam, ut
doceat, arguat & erudiat nos ijs de rebus, quæ
ad pietatem pertinent, Et Petrus iubet sequi
scripturam tanquam prælucentem nobis in his
tenebris.

Duo sunt loci de quibus hoc tempore potis-
simum

simum disceptatur. Prior est qua in re sit christiana iusticia, posterior quid sit de humanis traditionibus sentiendum. Sunt autem permulti qui iudicant non de re, sed de uerbis controuersiam esse, & præter necessitatem seri contentiones a stultis, aut etiam ambitiosis hominibus. Verum exposita causa, adparebit fuisse magnas & graues causas & necessarias renouandæ ecclesiasticæ doctrine. Dicam itaque de priore loco, qua in re christianam iustitiam, seu ueram pietatem esse sentiam.

In fine Euangelij Luca præcipit Christus prædicari omnibus gentibus poenitentiam & remissionem peccatorum, Unde colligi potest, quid Euangelium sit, quæue sit ea iustitia, quæ Christi & Apostolorum ministerio, orbi innotuit. Est itaque Euangelium prædicatio poenitentiae & remissionis peccatorum. Iustitia uere christiana est, cum confusa conscientia, per fidem in Christum erigitur, & sentit se accipere remissionem peccatorum propter Christum. Id non fit simulatione poenitentiae aut fuditæ, imo cum Euangelium ueritatem doceat, hypocrisin & simulationem tum in poenitentia, tum

a iij in fuditia

*Lex de omni
genitum per dicitur*

*Euangelium qd
iustitia qd
nam*

*Hypocrisis
in fuditia*

EPITOME RENOVATAE

Nemo opus bonum. Inf. Frat. ff. in fiducia damnat. Sed spiritus sanctus in humanis cordibus reteggit peccatum, & perterret ac confundit conscientias, & incitat ad confidendum Christi promissis, qui & satisfecit pro nostris peccatis, & pollicetur gratis remissionem peccatorum.

Ep. 65. 1. cor. 2. Nec metus ille divini iudicij, nec fiducia, qua erigitur & sercnatur conscientia sumitur, nisi spiritus sanctus corda moueat, Quemadmodum testatur Christus, Iohannis .vi. nemo uenit ad me, nisi quem pater traxerit. Et Esa. Non ascendit in cor hominis &c. Et Paulus, homo naturalis non percipit ea quae sunt spiritus dei. Quanquam enim audias diuinas comminationes, aut promissiones, tamen pectus non assentitur, ut ut simules, si non accesserit spiritus sanctus. ¶ In rebus secundis somniamus leniorem esse deum, quam qui grauius nobis irasci possit, In rebus aduersis crudeliorem esse iudicamus, quam qui nos respiciat, quantumuis implorantes a se auxilium. Denique ne unquam quidem serio ac uere sentimus nos deo errare esse, ut illi dicunt Ezech. .vij. Non uidet dominus nos, deseruit dominus terram. ¶ Proinde spiritus

ECCLESIAS. DOCTRINAE

Spiritus sanctus ostenso peccato, & iudicio dei in
 cutit terrorem conscientis per praedicationem
 poenitentiae. Et subleuat rursus per Euangelium
 id est per adnuntiationem remissionis peccato-
 rum.

*Griffte opus et
 huius reseruat
 et iniquis par
 fructu*

Porro ubi uim tum irae dei, tum misericor-
 diae cor agnouerit, ibi demum ueram de deo op-
 pinionem concipit, qua se credit ei, sperat, reij-
 cit se in eum in rebus aduersis, metuit eum, De-
 nique agnoscit uere eum & respicere nos &
 iudicare & seruare. In hunc modum spiritus
 sanctus parit in cordibus fidem, timorem dei,
 deiectionem nostri, castitatem, modestiam & si-
 miles fructus qui recensentur ad Gala. v. Fit-
 que id quod praedictum est in Hieremia, ut in-
 scribatur lex non tabulis saxeis, sed cordi digito
 dei. Est haec summam iusticia Euangelica seu
 christiana, confusa conscientia, subleuari nos
 per fidem in Christum, per quem agnoscimus
 uim misericordiae dei, Sic definiuit uitam aeter-
 nam Christus Iohan. xvij. Haec est uita aeterna
 ut cognoscat te solum deum, & quem misisti
 Ihesum Christum.

Hebr. 31

*Sua de iustitia
 euangelica*

Jo. 17

Porro uita aeterna est illa ipsa iustitia,
 a iiii quam

EPITOME RENOVATAE

quam predicat Euangelium, quam ponit Christus simpliciter in cognitione patris, & sui, Neque uero id est nosse deum, quod hypocrisis & humana ratio simulat cum nominat deum. Neque item id est nosse deum, ut uulgo docent, praecepta eius nosse, aut utcumq; simulare. Norant enim Iudei nomen dei, norant legem, imitabantur ut similes, Et tamen Christus negat eos nosse deum, cum inquit Iohan. viij. Est pater meus, qui me glorificat, Quem uos dicitis, quod deus noster est, nec nouistis eum. Qui uere norunt, cum reformidant uere iudicium eius, tum eriguntur in rebus aduersis, ut ab ipso opem securi expectent, Parit enim fides tranquillitatem in corde & securitatem, quã certe liberi arbitrij uires, nullo modo prestare possunt, Et tamẽ hic uerissimus dei cultus est, iuxta psal. xlix. Inuoca me in die tribulationis, & eripiam te, & honorificabis me. Non uocat cultum dei, missas aut alias ceremonias, aut opera. Sed inuocari deum in rebus aduersis. At in rebus aduersis ratio sentit plane se negligẽ nec respici a deo. Fides autem cor incitat, ut de deo bene sentiat, ut sentiat se deo curã esse.

Adumbrati

*Iudei prouult
loqui Christum
17 in fine*

ps 49

ECCLESIAS. DOCTRINAE

Paulus enim docet legem iniustis esse positam.

Est itaque præter Christianam iustitiam, iustitia humana, qua coerceri impij debent, Hanc ego iustitiam soleo PAEDAGOGICAN uocare secutus Paulum, qui ad Gal .iij. ait legem pedagogum esse in Christum, & puerum tantisper sub lege debere tanq̃ sub tutoribus esse, dum grandescat in Christo. Hæc pedagogia politica quædam iustitia est, quæ mores format, & ritus & humana & ciuilia officia continet, pueros assuefacit ad cultum dei, docendo, exercendo, stolidū vulgus a uicijs cohibet, sicut et Solomon præcipit prouerbiorum .xxvi. Flagellum equo, chamus asino, & uirga in dorso stulti. Et Prouerbiorum .xxiij. Ne subtrahas a puero disciplinam, si enim percusseris uirga non morietur. Huc pertinet etiam ius gladij, qui, ut Paulus ait, debet esse timori malis, honori bonis. Hæc politica iustitia prudenter est a religione seu euangelica iustitia discernenda. At pleriq; hodie ita prædicant euangelium, ut noua impietas nascatur, Nam impij quidam homines simulant fidem, & de Christi

E P I T O M E R E N O V A T A E

Christi nomine gloriantur, & securitatem quam
 carnalem concipiunt, a qua in magna ui-
 cia precipitantur, nec coherceri se debere arbi-
 trantur. Negligitur & puerorum institutio,
 & hoc genus alia, cum tamen subiecerit deus
 huic pedagogiae omnes qui uel non sunt in Chri-
 sto, uel imbecilles sunt, iuxta illam Pauli sen-
 tentiam ad Gala. iij. &. iij. In lege praece-
 ptum fuit, ut ad iuum uestibulis inscriberetur De-
 calogus, item uestium fimbrijs. Talia officia
 quid aliud quam pedagogia erant, qua coherce-
 rentur & refrenarentur pueri & reliqui simi-
 les pueris? ad hunc modum etiamnum erudi-
 enda, regenda, & cohercenda erat multitudo
 legibus & certis officijs. Et opinor olim hoc
 consilio condita esse monasteria ubi pueri iuxta
 hanc pedagogiam instituerentur. Sed talis peda-
 gogia quam diuinitus praecepta sit, tamen non
 iustificat coram deo. Sed (ut Paulus ait) sunt
 egena elementa mundi hoc est ordinationes,
 quae necessitati humanae seruiunt, nec sperentur
 gratiam aut remissionem peccatorum, aut ut con-
 tingat spiritus sanctus, Sic enim Paulus dicit ad
 Ephesi. ij. Gratis saluati estis per fidem &c.
 immo

ECCLSIAS. DOCTRINAE

Adumbraui ut cunq; qua in re sit christiana seu euangelica iustitia, Scio autem partim haec obscura partim ridicula uideri, Sed quid facias, Euangelium scandalo esse iudeis, & uideri stultitiam gentibus, multo ante praedixit Paulus. Verum hi qui haec rident, sciant Christum iudicaturum esse, & de blasphemis supplicium sumpturum. Et cum declarauerit antea in euerfis Hierosolymis quantum irascatur blasphemis, non conuiuebit ad nostram impietatem.

Vide autem quantum solacij sit miseris conscientijs, in hac praedicatione, cum intelligunt ipsissimam iusticiam esse, credere quod per Christum remittantur peccata, sine nostra satisfactione, sine nostris meritis. Noui, qui ante cognitionem huius doctrinae, cum satisfactionibus ac commentitijs operibus, non posset erigere conscientia, plane spem omnem suae salutis abiecerant. Hi postq; Euangelium illuxit orbi clarius aliquanto, rursus ingenti animo concepere spem salutis, Nec spem modo concepere, sed uires etiam, seu robur aduersus peccata. Tantum contulerit recte cognoscere Euangelium.

A v Offenduntur

EPITOME RENOVATAE

Offenduntur plerique cum audiunt fidei tantum tribui, maluntque opera exigi. At nos non de ea fide loquimur, quam simulat ratio quae publice est omnium, Sed de uera cognitione dei, quae parit timorem & ceteros bonos fructus. Præterea docemus requiri pœnitentiam, quae certe a malis operibus, si modo non simulatur, reuocat nos, Hanc iustitiam quam de scripsi, requirit Christus, Ceremonias & similia non requirit, cum ait, Regnum dei intra uos est, Quare nec Mosi ceremonias exigit, & liberum nobis fecit, uti ceremonia nostra, uidelicet Eucharistia, cum uolumus.

DE IUSTITIA HVMANA

PAVLVS AIT NON OMNIUM esse fidem, Quare christiana iustitia non est publice omnium, sed paucorum, quos deus uelut e mundo euocat. Quid igitur facias, dicces, de eis qui non habent iustitiam Christianam? An peccabunt & audebunt omnia impune, donec deus eos immutet? Nequaquam,
Paulus

ECCLESIAS. DOCTRINAE

Immo ubi accesserit opinio quod ea sit iustitia christiana, peccatur, quemadmodum in monasterijs pedagogam uidemus uersam esse in impium & commentitium cultum dei.

Hactenus meam sententiam exposui, Reliquum est, ut indicem, ubi dissentiat ab Aristotelicis theologis, faciam autem hoc breuissime Dacent mereri nos nostris uiribus & nostro conatu gratiam, peccata remitti propter satisfactiones nostras, quibus dogmatibus plane obscuratur satisfactio Christi. Quid autem conscientia solacij aut spei habeat, Si ex nostris meritis non ex gratia per Christum pendet salus? Fere item nec in poenitentia, nec in iustificatione requirunt spiritum sanctum, sed rationis conatu contenti sunt, Qui tamen nihil aliud nisi mera hypocrisis est, sicut testatur Paulus cum ait, non ascendit in cor hominis &c. Item, Omnes uacui sunt gloria dei.

Post hinc cognosci in uerbis tantum, an re controuersia sit, Euangelium propter Christum gratuita remissione peccatorum erigit conscientias

EPITOME RENOVATAE

tias, Aristotelici doctrina meritum adigunt ad desperationem, Euangelium docet per spiritum sanctum purgari corda & renouari, ut agnoscant deum, fidant deo, & timeant deum, Aristotelici rationis hypocrisi haec perfici posse putant. Est autem obscurum discrimen, propterea quod oculis carnis cerni non potest.

DE POSTERIORI LOCO

QUANQVAM SVPERIOR locus obscurior sit disputatione de humanis traditionibus tamē nescio qui fiat, ut haec disputatio maiores motus in orbe excitet. Et cū Lutherus magis urgeat illa quae supra dixi de poenitentia, de gratuita remissione peccatorum, de fide & spe & moneat ibi summam esse religionis, tamen non parum multi sunt, qui existimant nihil docere Lutherum nisi humanarum traditionum contemptum. Atque hi se ualde pios esse putant, ubi in sacerdotes fortiter debacchati sunt, aut contra morem carnes edebant. Ego meā sententiam breuiter reuensebo.
Dominus

ECCLESIAS. DOCTRINÆ

Dominus apud Esaiam inquit frustra se cœli mandatis hominum, & repetiuit hanc sententiam Christus apud Mattheum. Quare impietas est, traditionem ullam humanam instituire, aut seruare pro cultu dei, seu ut ea obseruatione iustificeris. Satis clara est Christi sententia, frustra se cœli mandatis hominum.

Sunt autem quedam traditiones, quæ citra peccatum seruari possunt, ut quæ de uestitu uel cibis, aut similibus nugis constitutæ sunt, De his satis est iuxta Euangelium sentire, q̄ non iustificent seruata, neque obsint neglectæ, iuxta Pauli sententiam, ne decretis uehemini. Et tamē pacis studio retulerit seruari ciuilit̄, iuxta regulam, Si quis adegerit te ad mille passus eas una duo milia. Itē, Qui in circūcisione uocatus est, nō accersat præpuciū, qui in præputio, nō accersat circūcisionē. Sunt alia quæ citra peccatum seruari ne possunt quidem, Cuiusmodi est impurus ille calibatus, qui crudeliter & impie exigitur a Papa. At Christus negat omn̄us esse datum. Et Paulus scripsit melius esse nubere quam uri. Proinde nihil morentur hanc traditionem hi quorum uires non suppetunt

EPITOME RENOVATAE

suppetunt coelibatui, Neque enim ulla traditio
 humana contra uerbum dei constitueri potest.
 Non est omnibus datum. Nec uota ualent his in
 rebus, quæ sine peccato præstari non possunt,
 Quid enim si uoueris eadem te facturum esse. At
 in eorum uotis, qui coelibatum præstare non
 possunt, quiue per obseruationem illam mo-
 nasticen se iustificari iudicant, peccatum est,
 Quare rescindenda sunt, præsertim cum Pau-
 lus aperte dicat, spiritus mendaces esse qui pro-
 hibent matrimonium. At horum spirituum,
 principes, qui tuentur Papæ legem, lictores &
 satellites sunt, Et quemadmodum ait Micheas
 princeps postulat & iudex obsequitur. O mise-
 randam conspirationem. O infœlix fœdus,
 cum uideant principes Papam cum deo pa-
 lam bellum gerere, cum in propatulo sit sim-
 pliciter religionem ab illo contemni, non com-
 mouentur tamen ut suæ saluti potius consulant
 quam seruiant illius furori. Saxeæ pectora ni-
 mirum illis sunt, qui dei uoluntatem usque adeo
 nihil morantur.

Superest res missaria de qua hic non atti-
 net disputare cum negotiationem in missis &
 eorum

ECCL ESIA S. DOCTRIN AE

eorum mores qui rem missariam prophanant
ne papista quidem ipsi probare possunt, Et ta-
men neq; hanc corrigi patiuntur.

Habes quid sentiam de renouata ecclesi-
astica doctrina, Neq; sum ueritus ne graui-
terres hæc ad te scribi, cum de religione dece-
at cuiusuis iudicium cognoscere, & tu iusseras
ut ad te perscriberem, peccaret ne qui Eucha-
ristia non uteretur. Non potuit autem de cere-
moniarum usu comode dici, deq; libertate illa
que nobis ius facit utendi ceremonijs, aut non
utendi, nisi totam causam complecterer, iam &
officij mei esse putauī, monere que & tue salu-
tis referre uidebantur, & publica tranquilli-
tatis. Horatius iubet aspicere, etiam si cæcus
iter monstrare uelit. Quare te quoq; rogo ne
sit molestum hæc cognoscere qualiacumq;, que
certe pio studio ad te perscripsi. Vides quam
periculosa dissensione conflictetur orbis terra-
rum. Et certatur fere de ceremonijs tantum,
& de traditionibus humanis, Vbi si palūmodo
sana consilia admitterent principes, sarciri
pax posset, Multitudo nōnunq; utrimq; irrita-
tur, a seditiosis concionatoribus. Nā & qui Pa-
pe patrocinantur impijs concionibus & libel-
lis,

lis, tantum exacerbant animos hominum. Et quidam pseudolutherani prophanis & sediciosi clamoribus dum gratificantur multitudini alioqui cupidae nouarum rerum, passim sediciones excitant. Neque enim fieri potest unquam, quin priuatis cupiditatibus nomen Euangelij preteratur. Vidi qui decimas qui alia negabant prestari debere magistratibus aut his quibus magistratus adsignauere. Tales interea utrinque concionatores nascuntur, dum cessant principes honestis consiliis opem adferre reipublicae. Nam qui simpliciter opprimere Euangelium conantur, nihil promouebunt. Sic est Euangelium, non potest humana ui opprimi. Rursus hi qui nimium multitudini, uel metu, uel stultitia permittunt, non prouehunt Euangelium, sed alunt furorem multitudinis in publicam perniciem, Et cum abutitur multitudo uerbo dei, plus ledit Euangelij gloriam quam qui aduersantur. Proinde principes oportuit & facere copiam docendi Euangelij (quod cum recte traditur, pacem & tranquillitatem docet non excitat sediciones) & coercere furorem multitudinis, quae impio preteritu Euangelij tumulatur

ECCLESIAS. DOCTRINÆ

multuatur, ac in aliorum fortunas impetum se minatur facturam. Nam in hoc gerunt arma principes ut sint timori malo operi, Vtar enim Pauli uerbis. Dei donū pax est, et eximū quidē nec poterit conseruari, si in opprimēdo Euan gelio principes deum a se alienarint. Sacræ historiæ regem Iosaphat prædicant q̄ constitue rit Leuitas, qui religionem docerent, Huius ex= emplo debebant principes curare moderatos & bonos uiros, qui sacra docerent, Nec pue= ri negligendi erant, q̄ ea etas rerum publicarum ueluti seminarium sit. Erantque artes ille omnes conseruandæ summa cura, quas uel reli= gio uel puerilis institutio requirit. Desidera= bant hæc longiorem orationē, sed ego breuior fui, cum arbitrarer te commonendū tantū esse, commendo itaq; religionis causam conscientia tue cuius si rationem habueris, mauoles Iosa= phat imitari, q̄ Pharaonem. Opto autē ut Chri= stus spiritum tibi suppeditet, & uoluntatem opa= time consulendi & tue et publicæ saluti, ne uel Euangelij= cursum moreris, neue scuias in eos, quos necessitas & conscientia cogit alicubi a pontificijs legibus discedere.

Finis

RECEIVED OF THE

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and includes some numbers and possibly names, but is too light to transcribe accurately.

154 524

(X 221 0207)

AB. 154 524

Inches

1
2

3
4
5

6
7
8

9
10

11
12

13
14

15
16

17
18

19
20

21
22

23
24

25
26

27
28

29
30

31
32

33
34

35
36

37
38

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

EPI
TOME RENOVATAE ECCLESIASTICAE
DOCTRINAE AD
ILL. PRIN. HESSORVM

PHIL. MELANCH